

EDITORIAL

Ubos-kusog nga maghulag agud tapuson ang kadulom sang bag-o nga layi militar

Sa sulod sang pila ka adlaw, pagadumdumon sang pumuluyong Pilipino ang ika-48 tuig nga pagpapanaog sang layi militar sang diktaduryang Marcos. May dugang nga importansya ang pagdumdom sa adlaw nga ini bangud madamo ang pagkapareho sang sitwasyon sadto sa subong nga kahim-tangan. Madalom ang importansya sang mga leksyon sa 14-tuig nga paghima-kas batuk sa diktadurya nga dapat gamiton nga ubay sa pag-atubang kag pag-bato sa pasistang tirano ni Duterte.

Daw ginbutong ni Duterte ang pungsod paatras sa madulom nga panahon sang layi militar ni Marcos sa porma sang patarasak nga pag-pang-atake sa demokrasya kag ka-hilwayan. Pareho sadto, sistematisiko nga ginadingut ang mga kinamata-rung sang pumuluyo kag ginatapna ang ila mga paghimakas agud pada-yon nga makaalagwa si Duterte kag iya mga kroni kag suluguon.

Pareho sa anay diktador, indi mahubsan ang kauhaw sa gahum kag manggad ni Duterte. Gamit ang armadong pwersa sang estado para pabahaon ang dugo kag kugmaton ang tanan, gintukod niya ang iya indi

pwede makwestyon nga awtoridad. Tanan dapat magluhod kag mag-am-po. Si Duterte isa ka walay kabulus-gan nga sapat nga indi makuritan ang kabangis sa pagpatay sa mga magahangkat sa iya paghari-harian.

Nagapungko siya sa abaga sang mga pulis kag suldado. Hari siya sang kapintas kag brutalidad. Gin-duplaan kag ginlapakan niya ang mga kinamatarung sang pumuluyo. Pataratas ang mga pagpatay kag iban pa nga porma sang terorismo kag kalakasan batuk sa imol nga pu-muluyo kag sa sin-o man nga naga-panindugan kag nagabato para sa banwa. Sa apat ka tuig lang, ginla-

bawan na ni Duterte ang anay dik-tador sa kadamuon sang ginpama-tay sang mga armadong ahente sang estado.

Wala sang iban nga tuyo ang tubtob-buhi niya nga mga gera kun-di tapnaon kag pahipuson ang pu-muluyo kag para busgon sa gera ang iya mga suldado kag pulis. Labaw nga ginakangil-aran ang malapad nga kapalpakan, kainutilan kag kri-sis sa pangabuhian nga gintuga sang iya pasista nga sabat sa pandemya nga Covid-19.

Si Duterte subong ang hari sang burukrata kapitalismo. Siya ang pu-no nga agalon sang droga sa Pilipi-nas. Siya ang pinakadaku nga trai-dor sa kahilwayan kag soberanya sang Pilipinas, kag kahimbon sang China sa pagpandambong sa mang-gad sang pungsod. Paltik ang iya pagka anti-Amerikano nga wala sang nahimo kundi magduko sa im-peryalistang amo.

Sa pagdumdom sa layi militar ni Marcos sa atubang sang todo-todo nga pasismo ni Duterte, dumdumon kag kuhaan naton sang inspirasyon kag kaisog ang pagkabaganihan sang pumuluyong Pilipino, sang pulu-pulo ka libo nga anak sang banwa nga walay duha-duha nga naglatas sa mabudlay kag peligroso nga dalan sang paghimakas, nagsakripisyo kag naghalad sang kabuhi agud tapuson ang diktadurya. Lakip sa ila ang madamo nga nagkadto sa kaumhan agud isabwag kag palambun ang armadong rebolusyon.

Sa madulom nga tinuig sang layi militar nag-alsa ang mga mamumugon para ipakigbato ang mga kinamatarung kag kaayuhan, amo man ang handum sang bilog nga banwa para sa kahilwayan. Nagmartsa sang ginatos ka kilometro ang mga mangunguma kag imol. Ang mga plasa kag karsada nangin daku nga eskwelahan para sa mga estudyante kon sa diin nahanas ang ila kinaalam kag nagtuon sa mga leksyon sang kasaysayan kag paghimakas. Ang kaumhan kag mga kabukiran nagdabada sa malapad nga armadong pagbato kag nagserbi nga balwarte sang demokratiko nga gahum sang

pumuluyo. Ang tanan nga sapa sang pagbato nagtipon sa makagagahum nga suba sang paghimakas kag naglab-ot sa daku nga pagbangon.

Ang handum sang pumuluyo sadto nga mahilway halin sa layi militar ni Marcos amo man subong ang handum sang pumuluyo nga mahilway halin sa pagpamigos kag pagpang-ulipon sang tirano nga si Duterte. Sa idalom sang malaut nga rehimeng Duterte, nakasubsob subong ang mayorya sang pumuluyong Pilipino sa walay tupong nga krisis sa pangabuhian, kaimulon kag ikaayong lawas, samtang nagaalagwa ang mga kroni kag dumuluong nga kahimbon ni Duterte sa korapsyon, pasismo kag pagpandambong.

Gamit ang kugmat sang bag-o nga Anti-Terrorism Law, mga pagpamatay, pagdukot kag pagpang-aresto, ginapahipos kag ginapiang sang rehimeng Duterte ang demokratiko nga pagbato sang pumuluyo. Tanan nga taktika ginagamit agud unahan ang anuman nga pagtinguha sang pumuluyo nga matukod sa isa ka malapad nga prente ang tanan nga demokratikong pwersa kag dulungan nga maghulag sa isa makagagahum nga pagbangon.

Ginaganyat sang Partido ang pumuluyong Pilipino kag ila demokratiko nga kahublagang masa nga lubos nga maghulag kag paslawon ang pagtinguha sang rehimeng Duterte nga dalayon sila nga piguson. Dapat gamiton ang tanan nga posible nga paagi nga malaparan nga pahulagon ang pumuluyo.

Dapat pangibabawan ang mga restriksyon sa kinamatarung nga ginapatuman ni Duterte sa tabon sang pagsabat sa pandemya nga Covid-19. Ang paglimitar sa pangpubliko nga transportasyon, ang pagdumili sa mga pamatan-on nga maggwa sa balay kag mga restriksyon sa pangmasa nga pagtilipon nagaserbi nga praktikal nga sablag sa malaparan nga pagpukaw, pag-organisa kag pagpahulag sa masa.

Dapat tandaan nga wala sang restriksyon nga lubos nga makaupang sa paghulag sang pumuluyo nga muklat kag determinado nga magbato para tapuson ang pagginhum sang kalainan ni Duterte. Ang yabi amo ang pagpukaw sa pumuluyo kag pagpataas sang ila kamuklatan kag kahandaan nga maghulag.

Dapat sige-sige nga pabaskugon ang hilikuton propaganda kag edukasyon sa masa nga ginahingalitan lunsay ang pagpailig sang impormasyon, mga pahayag kag panawagan paagi sa internet kon sa diin may ara, kadungan sang pagpabaskog kag pagpalapad sang pagpagwa sang regular nga mga pahayagan kag mga polyeto bilang solido nga alagyan sang propaganda.

Tinguhaon nga itransporma ang mga pabrika kag komunidad padulong sa mga sentro sang pangpulitika nga aktibidad paagi sa paglunsar sang mga pangmasa nga talakayan bahin sa mga matag-adlaw nga halambalanon nga ginaatubang sang masa, kon paano nakaangut ang ila mga problema sa subong nga dalagan sang pungsod kag kon ngaa kinahanglan nga maghulag. Sa mga lugar nga militarizado, dapat gamiton ang mga matinugahon nga paagi para malikawan ang pagpanilag kag pag-istrikto sang mga ahente sang

"Ubos-kusog..." sundan sa pahina 3

Kaundan

Editoryal: Ubos-kusog nga maghulag para tapuson ang kadulom sg bag-o nga layi militar 1

Pag-blacklist sa mga kumpanyang Chinese 3

Protokol sa ikaayong lawas, produksyon 4

Katipunero sadto, Pulang hangaway subong 5

Protesta sa Bantayog 5

FMO sa NCMR, ginbatuan 5

Perwisyo nga dul-ong sg pagpangutang 6

Sa malip-ot nga pulong 7

Hustisya para sa mga desaparecido 8

Kapintas sa mga Aeta sg Zambales 8

Industriya sa parmasyutika 9

Abot-langit presyo sg mga bulong 9

Lider-Lumad, ginpatay sa North Cotabato 10

Hepe, 11 pulis ginkasuhan sg Kadamay 10

Ayuda, taas-presyo sg kopra 10

Ang *Ang Bayan* ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas

"Ubos-kusog..." halin sa pahina 2 estado.

Dapat ubos-kusog nga isulong ang demokratiko nga pangmasang paghimakas sang basehan nga mga sahi kag sektor. Ang kusog kag kaisog sang masang anakbalhas ang magagan-yat sa iban pa nga sahi kag pwersa nga manindugan kag magbato, lakip ang mga ara sa konserbatibo nga oposisyon kag mga al-yado sini sa sulod sang militar kag pulis nga natak-an na kay Duterte. Dapat pabaskugon kag labi nga palaparon ang nagahiliugyon nga prente sang tanan nga pwersang demokratiko sa panawagan para sa pagbiya sa poder ni Duterte o pagpatalsik sa iya sa poder.

Dapat sige-sige nga paigtingon kag palaparon sang Bagong Hukbong Bayan ang pagpakig-away gerilya sa bilog nga pungsod. Katuwang ang mili-syang bayan kag mga yunit sa pagdepensa-sa-kaugalingon, dapat paduguon sa linibo nga pilas ang pasistang rehimen agud makabulig lunsay sa pagbwelo sang mga pangmasang paghimakas kag dugang nga pagpabaskog sa hangaway kag sang mga organo sang demokratikong gahum sang banwa.

Indi dapat pagpabay-an nga makahari nga wala sang sablag ang pasista nga rehimeng Duterte. Samtang nagadugay kag labi nga nangin mabangis, labi sini nga ginapaypayan ang kaakig kag determinasyon sang banwa nga magbato, kag labing nagapalapit ang adlaw sang pagtapos sa bag-o nga pagginahum militar ni Duterte. AB

Pag-blacklist sa mga kumpanya nga Chinese, ginapanawagan

Ginapanawagan sang Partido Komunista sang Pilipinas (PKP) sang Septyembre 2 nga ipatuman ang internasyunal nga diplomatiko kag ekonomiko nga mga pagtinguha nga iduso ang gubyrno sang China nga tumanon ang mga obligasyon sini sa nagaluntad nga mga internasyunal nga kasugtanan kag instrumento angut sa South China Sea kag respetuhon ang soberanya sang iban nga mga pungsod diri.

Ini pagkatapos ianunsyo sang US sang Agosto 26 ang inisyatiba nga ipa-blacklist (pagpapanaog sang restriksyon sa komersyo kag byahe) ang 24 kumpanya nga Chinese, mga upisyal sini kag iban pa nga mga indibidwal nga naumid sa reklamasyon kag pagtukod sang indi magnubo sa pito ka pasilidad militar sa South China Sea sa sulod sang Philippine *exclusive economic zone* (EEC).

Lakip diri ang Chinese Communications Construction Company (CCCC), ang CCCC Dredging Group, China Shipbuilding Group, ang China Harbor Engineering Company (CHEC) sang CCCC, ang China Electronics Technology Group Corporation, Beijing Huanjia Telecommunication Company, Chongxin Bada Technology Development Company, Shanghai Cable Offshore Engineering Company, Tianjin Broadcasting Equipment Company kag iban pa. Ang CCCC ang nagbulos sa China Road and Bridge Corporation (CRBC) nga gintumod sang World Bank sang 2009 nga imbolbado sa pagpandambong sa Pilipinas kag sang ulihi ginpapanaogan sang mga sangksyon. Ang mga kumpanya nga ini mayorya nga ginapanag-iyahan sang estado o indi gani kasosyo sang gubyrno sang China.

Madamo sa mga kumpanya nga ini ang nadalahig man sa nagkalainlain nga proyekto nga imprastruktura ni Duterte sa idalom sang iya programa nga Build, Build, Build. Nabuyagyag sini lang nga may lima nga kasugtanan ang gubyrnong Duterte kag CCCC para sa mga proyekto sa Manila, Davao, Cebu kag Clark. Ang CCCC nadalahig man sa proyekto sa Sangley Point International Airport, kasosyo ang MacroAsia Corp. nga gi-

napanag-iyahan sang kroni ni Duterte nga si Lucio Tan. Ang nagapanguna nga kroni ni Duterte nga si Dennis Uy kasosyo man sang CHEC sa \$1.2 bilyon nga proyektong reklamasyon sa lugar.

Ginaduso sang PKP nga dapat ide-manda sang gubyrno sang Pilipinas ang China sa mga internasyunal nga korte sa paglapas sini sa soberano nga mga kinamatarung sang pungsod kag pabayaron sang kumpensasyon para sa mga kahalitan kag indi bayad nga renta sang mga base militar sini. Ginatantya nga mas daku ang kumpensasyon nga mabaton diri kumparar sa ginapangako nga \$24-bilyon nga pautang nga mas mataas ang interes para sa tuman kamahal nga proyekto nga imprastruktura nga himo sang mga kontraktor kag mamumugon nga Chinese sa pungsod.

Sa negosasyon pangkalinungan sa tunga sang GRP kag NDFP sang 2016-2017, paliwat-liwat nga ginpahayag sang NDFP *negotiating panel* kag sang *chief political consultant* sini sa GRP *negotiating panel* kag kay Duterte mismo nga dapat himuon ang tanan agud iduso, gamiton kag pangapinan ang soberano kag kinamatarung dagat sang Pilipinas sa EEZ kag *extended continental shelf* (ECS) sini sa West Philippine Sea. Ginatantya nga nagabalor sang \$1 trilyon ang resorsang dagat nga makitan sa EEZ sang Pilipinas.

Nanawagan man ang PKP sang paghiliusa sang internasyunal nga komunidad, partikular sa tunga sang Pilipinas, Malaysia, Vietnam, Indonesia kag iban pa nga kaingod nga mga pungsod nga ang soberanya ginalapakan sang China sa pagdalidali nga pagaharian ang South China Sea. AB

₱ 231.7 bilyon

TANTYA NGA BALOR SG MANGGAD-DAGAT GINSAMAD SG CHINA

\$ 26 trilyon

REKURSANG LANGIS KG GAS NGA MAKIT-AN SA EEZ NATON

1.9 milyon kilo

ISDA ANG NAGAKAMATAY TUIG-TUIG dahil sa pagkaguba sg mga bahura dulot sg mapangwasak nga pagpangisda sg China..

Protokol sa ikaayong lawas kag produksyon

Sige-sige ang kampanya sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) para sa ikaayong lawas sang pumuluyo samtang wala pa natapna ang pandemya nga Covid-19. Sa 17 baryo sa Samar, nagabinuligay ang hangaway sang banwa kag mga organisasyong masa sa paghanda sa posible nga paglapta sang sakit sa ila nga mga baryo. Nagtalana sila sang mga protokol sa ikaayong lawas kada baryo engkaso may malatnan kag naghanda sang mga pasilidad sa kwarantina.

Sunud-sunod nga ginlunsar sang mga Pulang hangaway ang mga kampanya sa ikaayong lawas sa tunga sang maikit nga mga operasyong militar sang Armed Forces of the Philippines sang Hunyo. Sa isa ka prenteng gerilya, naghatag sang basehan nga paghanas medikal ang apat ka yunit sang BHB sa mga komite sa ikaayong lawas sang mga rebolusyonaryong organisasyon sang mangunguma. Pagkatapos sini, naglunsar sang klinikang bayan ang bago nga hanas nga mga medik para sa tsek-ap, dental, menor nga operasyon kag tradisyunal nga pagbulong. Masobra 400 residente halin sa apat ka baryo ang nakabenepisyo diri.

Sa amo man, ginatinguhaan sang mga Pulang hangaway nga mangin huwaran sa katinlo kag sanitasyon. Nagasuksok sila sang *face mask* kon nagaatubang sa masa kag nagasunod sila sa gintalana nga protokol sa social distancing kag ginaseguro ang katinlo sa sulod sang base. Ginagamit nila ang mga tradisyunal nga mga pamaagi sang pagbulong pareho sang akupangtura kag mga herbal nga medisina.

Para mapun-an ang daku nga kakulangan sang bulong sa mga baryo, ginpangunahan sang mga Pulang hangaway ang paghimo sang *herbal* nga garden, produksyon sang mga bitamina kag medisina nga *herbal* pareho sang lagundi *syrup* kag powder, kag pagpapagsik sang produksyon para sa masustansya nga pagkaon.

Tuman ka kulang nga pagkaon

Labi nga ginpalala sang militarisasyon kag mga restriksyon sa paghulag sang mga mangunguma ang daan na nga krisis sa pagkaon nga ginaagyan sang pumuluyo sa rehiyon. Antes pa ang pandemya, malala na ang gutom kag kawad-on sang produkto nga pagkaon sa Eastern Visayas.

Sa lista sang *Larab*, rebolusyonaryo nga publikasyon sang rehiyon, 32% lang sang kabilugan nga duta agrikultural sa Eastern Visayas ang ginatamnan sang produkto nga pagkaon pareho sang palay, kararuton kag utanon. Daku nga bahin sini, 63% o 455,134 ektaryas--ang nakatuon sa pagtanom sang produkto nga komersyal pareho sang niyog kag abaka nga mga produkto pang-eksport.

Masobra isa ka dekada na nga bagsak ang produksyon sang palay sa rehiyon. Tuig 2008 pa ang ulihi nga nakaprodyus sang isa ka milyon nga metriko tonelada nga palay ang Eastern Visayas. Nagtibusok pa ini sang 11% sang 2019.

Sa pagtuon sang *Larab*, indi makaigo ang natipon nga palay sang isa ka pamilya nga may 10 myembro halin sa pagtrabaho sa mga palayan kag pagkarga sang gin-ani nga palay agud makakaon sa bilog nga tuig.

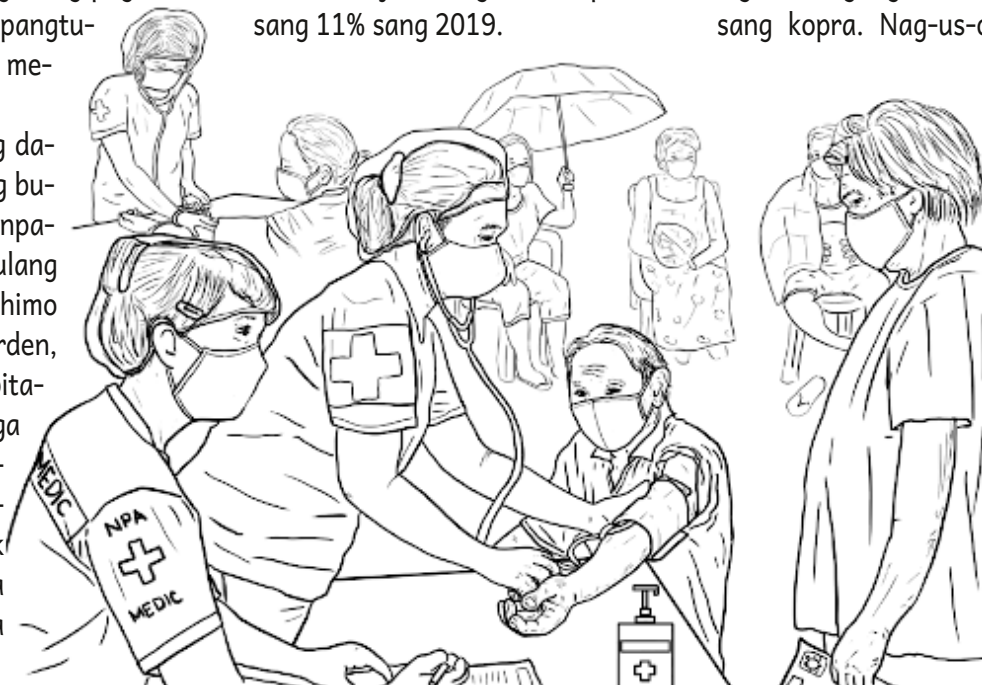
Kon magkaon sila sang kan-on nga duha ka beses kada adlaw, ginalauman nga 35% o 19 sako sang 54 sako nga natipon nga palay na lang ang mabilin. Obligado nga liwat magtrabaho bilang kargador sang palay ang pamilya ukon indi gani isa ka beses kada adlaw magkaon sang kan-on sa masunod nga siyam ka bulan antes ang tig-alani.

Sa panahon nga kulang ang bugas, nagasaylo ang mga mangunguma sa pagkaon sang kamote, balinghoy kag saging. Pero ang produksyon sang mga ini 19% (73,411 ektaryas) lang kon ikumparar sa duta nga ginatamnan sang niyog.

Sa amo man, indi mag-igo ang gintalana nga adlawan nga sweldo sa rehiyon nga ₱236-₱238 kada adlaw agud sabton ang ila kinahanglanon. Sa pagkaon pa lang kada adlaw, isa ka pamilya nga may lima ka myembro kinahanglan magkita sang ₱135 para makakaon sang kan-on sang duha ka beses. Wala pa nalakip diri ang iban nga galastuhon.

Wala man sang masaligan ang mga mangunguma sa pagbaligya sang kopra. Nag-us-os ang presyo

sini pakadto ₱8 kada kilo pagkatapos manghalit ang bagyo Ambo sang Mayo. Apektado man sang bagyo ang produkto nga abaka nga isa ka dekada na nga wala makabawi sa mga peste. **AB**

Mga Katipunero sadto, mga Pulang hangaway subong

Sa pagdumdom sa ginatawag nga pag-umpisa sang armadong rebolusyon sang Katipunan sang 1896, ginkilala sang mga rebolusyonaryo ang paghalad sang kaugalingon kag sakripisyo sang mga baganihan kag martir sang bag-o nga demokratikong rebolusyon sang pumuluyong Pilipino sang Agosto 31. Sila ang mga bag-o nga Katipunero nga nagapadayon sa wala pa natapos nga pungsodnon-demokratikong rebolusyon.

Halin sa Cordillera tubtob sa Mindanao, ginsaluduhan sang bilog nga rebolusyonaryong hublag ang mga Pulang hangaway nga naghalad sang kabuhi para sa pumuluyo kag armadong pagbato.

Ginkilala sang Katipunan ng mga Samahang Manggagawa sa Cordillera sanday Philbert Dalang, Antonio Licawen (Ka Hicap), Wilfredo Aluba (Ka Hoben), Maritess Payangdo (Ka Gigi)—mga mamumugon kag malamumugon nga nag-alagad sa hangaway sang banwa—amo man ang iban pa nga Pulang hangaway nga naghalad sang kabuhi sa paghimakas sang mga minorya kag pumuluyo.

Ginpahayag man ni Bayani Obrero sang National Democratic Front-Negros Island nga ang dugo kag sakripisyo sang mga martir labi nga nagapadabdab sa paghimakas sang mga Negrosanon. Pinakaulihi diri si Mitchel Fat (Ka Epi), nga napatay sang Agosto 31. Nagaserbi sila nga inspirasyon labi pa sa pana-

hon subong nga wala sang untat ang mga atake, pagpamatay kag pagpamahug sang mga ahente sang estado lakip na ang 89 biktima sang ekstrahudisyal nga pagpamatay sa isla.

Sa *Ang Kalihukan*, rebolusyonaryo nga pahayagan pangmasa sang North Central Mindanao, gindumdom sang mga rebolusyonaryong pwersa sa rehiyon ang 23 martir sa una nga tunga sang 2020. Lakip diri sanday Rio Amor Yuson (Ka Lima), katapu sang Komiteng Rehiyon sang Partido, Gladys Joy Hiponia (Ka Andi), katapu sang Rehiyunal nga Istap sa Medikal kag iban pa nga napatay sang Mayo sa Gingoog City.

Ginhatag man sang Rehiyunal nga Operasyon sa Kumand sang BHB sa Southern Mindanao ang pinakamataas nga rebolusyonaryo nga pagpasidungog kay Prince Wendel Olofernes (Ka Do), Pulang kumander kag rebolusyonaryo

nga artista.

Kadungan sini, ginsaluduhan sang pumuluyo si Andrea Rosal, anay bilanggong pulitikal kag anak sang nagtaliwan nga tagapamaba sang Partido nga si Gregorio Rosal (Ka Roger). Napatay siya sa isa ka inaway sa Brooke's Point, Palawan, upod sanday Bonifacio Magramo, Noel Siasico, Rona Manalo kag isa pa sang Septyembre 3.

Ginapasidunggan sang rebolusyonaryong hublag ang mga dunganon nga komunista nga sanday Julius Giron (Ka Nars), Randall Echanis, Fidel Agcaoili kag iban pa nga nakamarka ang ngalan sa rebolusyonaryong kasaysayan upod ang mga baganihan sang rebolusyong Pilipino. AB

Protesta sa Bantayog ng mga Bayani

MASOBRA 500 AKTIBISTA kag tagasakdag sang tawhanon nga kinamatarung ang nagtipon sa Bantayog ng mga Bayani sang Agosto 31 bilang pagdumdom sa Adlaw sang Pungsodnon nga mga Baganihan.

Ginkundenar nila ang nagapadayon nga atake sang rehimen sa mga aktibista, kilala nga kritiko sang gubyrerno kag mga katapu sang oposisyon.

Dala man nila ang panawagan para sa madalom kag independyente nga imbestigasyon sa magkasunod nga pagpamatay sa mga aktibista nga sanday Randall Echanis, Zara Alvarez, Carlito Badion, Jory Porquia kag iban pa nga mga biktima sang ekstrahudisyal nga pagpamatay.

Kadungan sini, gindumdom man sang nagkalainlain nga sektor ang paghimakas sang mga martir sang pumuluyo nga naghalad sang kabuhi para sa banwa. Ginpasidunggan nila ang mga mamumugon sa ikaayong lawas kag pumuluyo nga padayon nga nagahimakas sa tunga sang pagpanghalit sang pandemya nga Covid-19 kag pasismo sang rehimen.

FMO sa NCMR, aktibo nga ginbatuan

NAGLUNSAR SANG ANOM nga sunud-sunod nga opensiba ang Bagong Hukbong Bayan-North Central Mindanao (BHB-NCMR) batuk sa *focused military operations* (FMO) sang Armed Forces of the Philippines sa rehiyon sang Agosto. Indi magnubo sa 10 suldado ang napatay sa mga opensiba, lakip ang duha ka upisyal.

Gin-atake sang BHB ang nagaoperasyon nga mga suldado sa Sityo Traktor, Barangay Mahagsay, San Luis, Agusan del Sur sang Agosto 2; Sityo Kalasungay, Barangay San Vicente, Esperanza sang Agosto 7 kag liwat sa Sityo Traktor sang Agosto 18; kag duha ka beses sa Sityo Talabaw sa kaiping nga barangay sang Binikalan sang Agosto 19.

Pareho nga tinyente ang napatay sa mga opensiba sa Barangay Bal-ason, Gingoog City, Misamis Oriental sang Agosto 14 kag sa Sityo Kalasungay sang Agosto 26. Isa ka Pulang hangaway ang napatay sa isa sa mga engkwentro.

Perwisyo nga dala sang wala-tuo nga pagpangutang ni Duterte

Ikaduha nga bahin sang serye angut sa sige-sige nga pagpangutang sang rehimen Duterte. Basahon ang una nga bahin, "Nagapadaku nga utang sa ngalan sang pandemya," sa Ang Bayan, Agosto 21, 2020.

Gintantya sang mga upisyal sa ekonomya sang rehimen Duterte sang Agosto 26 nga magarehistro na sa ₱10.16 trilyon ang kabilugan nga utang sang guberno sa katapusan sang 2020. Mas mataas ini sang 31% sa nalista sang nagligad nga tuig. Mangin kabahin sini ang dugang nga ₱160 bilyon na nga nakatalana nga utangon sang rehimen subong nga bulan.

Para hatagan-rason ang wala-tuo nga pagpangutang, paliwat-liwat nga ginapaguwa sang rehimen sa publiko nga liwat nga pasikaron ang ekonomya sang makuha sini nga utang kag pondo. Bisan pa man, pareho sa nagtaliwan, maathag nga wala sang iban nga igadulot ang pagpangutang kundi labi nga pagkabangkarote nga pangunahon pagapasanon sang pumuluyo.

Sa masunod nga tuig, plano nga magtigana ang rehimen sang ₱531.5 bilyon para sa pagbayad sang interes sang mga utang sini. Ang nasambit nga kantidad katumbas sang 12% sang ₱4.51 trilyon nga proposal nga badyet sa pareho nga tuig. Buot hambalon, sa kada napulo ka piso nga pagagastuhon sang reaksyunaryong guberno, masobra piso ang pangbayad sa utang. Ginatantya nga magataas ang abereyds nga interes sa pautang sa masunod nga tuig pakadto 3-4.5% halin 2.5-3.5%.

Nakasaad sa ginaproponer nga badyet nga katumbas sini ang liwat nga pagautangon sa pareho nga tuig para direkta nga pondohan ang mga yabi nga programa nga imprastruktura sang rehimen. Ini samtang kulang ang gintalana sini nga pondo para sa ayuda, pautang kag iban pa nga serbisyo nga direkta nga mapanginpuslan sang pumuluyo agud makahawas sa krisis sa pangabuhian dulot sang *lockdown* kag

pandemya.

Wala pa sa ginaproponer nga badyet ang italana bilang pangbayad sa prinsipal sang mga utang. Subong nga tuig, nagtigana ang rehimen sang ₱582.1 bilyon para diri. Halin 2017, naglabot na sa ₱3.25 trilyon ang gintalana sang rehimen Duterte para bayaran ang utang sang reaksyunaryong guberno, 47% sini bayad sa interes.

Awtomatiko nga pagbayad

Obligado ang reaksyunaryong guberno nga magtigana sang daku nga bahin sang pungsodnon nga badyet para sa pagbayad-utang. Gintalana sa Automatic Appropriations Law ang awtomatiko nga pagtigana sang pondo para sa pagbayad-utang antes magtalana para sa iban pa nga mga esensyal nga operasyon, gastos kag programa. Sa bilog nga kalibutan, Pilipinas lang ang may amo nga klase sang layi. Ginpasar nga layi ini sang una nga rehimen US-Aquino nga nangako nga pagabayaran "sa katapusan nga sentimo" ang mga gin-utang

kag ginkurakot sang diktaduryang Marcos.

Sa idalom ni Duterte, ginatantya nga katumbas sang 22% sang pungsodnon nga badyet kada tuig ang ginatigana para sa pagbayad-utang.

Permi gid lang nga kulang ang pondo gani masami nga indi bastante ang gintalana nga badyet para sa mga serbisyo sosyal. Bangud sa sobra nga pagsalig sa dugang nga pagpangutang

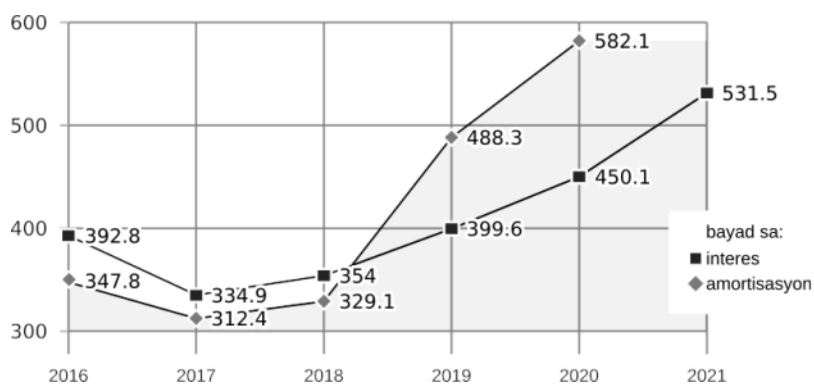
para tabunan ang nagapadaku nga depisito sini sa badyet, nagakaladasma ang rehimen nga sundon ang mga neoliberal nga polisiya nga ginadikta sang mga imperyalistang bangko kag institusyon pangpinansya. Lakip sa mga ginaduso sang rehimen subong ang pagpapanaog sang dugang nga buhis sa mga basehan nga produkto nga pagkaon pareho sang uga kag *noodles*, kag sa serbisyo sang mga plataporma nga *digital* (Netflix, Facebook, Twitter, kag iban pa). Obligado man nga magbayad sang buhis ang mga gamay nga negosyante sa (*Basahin ang kaugnay na artikulo sa Ang Bayan, Hulyo 21.*)

Indi na bag-o kay Duterte ang mga rekomendasyon nga ini. Antes pa man manghalit ang pandemya, maukod na niya nga ginapatuman ang pila sa mga reporma nga neoliberal nga ini agud makakuha ang Pilipinas sang "mataas nga grado" sa mga nagapautang. Pila lang sa mga paantus nga polisiya nga ginapatuman

sang iya rehimen ang TRAIN kag Rice Liberalization Law, reporma nga K-12, pribatisasyon sang mga propyedad sang estado pareho sang *airport* sa Clark, manubo nga badyet kag panggasto para sa ikaayong lawas, edukasyon kag madamo nga iban pa.

Nagapadaku pagbayad utang sa idalom ni Duterte (₱ bilyon)

Ginkuhaan: Department of Budget and Management. General Appropriations Act (2016-2017); National Expenditure Program 2021.

**Agosto 26
1930**

— SA —
MALIP-OT
NGA
PULONG

2,969%

gitukod ang **una nga Partido Komunista sang Pilipinas** sa pagpamuno ni **Crisanto Evangelista**

Sa pagtukod sang PKP, nagsugod nga muklat nga naghulag ang mga mamumugon nga Pilipino bilang isa ka sahi. Ginpamunuan sini ang paghimakas sang masang anakbalhas kag ang pagbato sa kolonyalismo sang US.

Ginaproponer nga dugang sa badyet sa National Task Force to End Local Communist Armed Conflict (NTF-ELCAC).

₱ 19.1 bilyon

sa 2021 halin

₱ 622.3 milyon

subong nga tuig

200,000+

Numero sang mga nalatnan sang balatian nga Covid sang Agosto 26, halin sa 100,000+ sang Agosto 2.

Nagdoble ang numero sa sulod sang tatlo ka semana samtang napaidalom ang NCR kag apat nga kaiping nga prubinsya sa *modified enhanced community quarantine*.

5 sa 10 TUIG

LANG
ANG PAGTENIR SA
KULUNGAN NI JOSEPH
SCOTT PEMBERTON

kung madayon ang mando sang korte niadtong Septyembre 1 nga buhian siya, tungod kuno sang iyang "maayong batasan." Si Pemberton ang sundalong Amerikano nga napamatud-an nga nagpatay sa transgender nga si Jennifer Laude. Ginpreso siya sa espesyal nga selda sulod sa Camp Aguinaldo imbes nga selda sa ordinaryong presohan.

₱ 500

tanyag sang Sagittarius Mines, Inc., nga renta sa kada ektarya sang **duta nga pagaminahon sa Tampakan, South Cotabato**

Kabaylo sini: **375,000 toneladao nga saway** kag **360,000 onsa nga bulawan**. Nainsulto kag wala ginbaton sang konseho sang banwa sang Tampakan ang tanyag nga ini nga tuman kagamay kumparar sa pagakitaon sang kumpanya.

1 onsa= 0.0283 kilo

\$43 BILYON

ang tantya nga personal nga **manggad** ni **King Maja Vajiralongkorn** sa Thailand.

*Natipon ini sa malapad nga kadutaan nga komersyal, negosyo kag mga alahas. **Pagtapos sa monarkiya** sa Thailand ang **singgit sang linibo ka pamatan-on** nga nagabangon sa atubang sang malala nga indi pagkaalalangay kag pagpamigos.*

Shinzo Abe

Prime minister sang Japan nga **nagbiya sa pwesto** sang Agosto bangud sa **paglala sang iya balatian** kag kinahanglanon nga magpabulong.

"Tani tanan," pagtamay sang mga Pilipino sa pagkapit-tuko sa poder sang may balatian nga si Rodrigo Duterte.

25 TUIG NGA PRANGKISA

ginhatag sang Kongreso sa

DITO
TELECOMMUNITY

sang Agosto 24, kumpanya sa telekomunikasyon nga pagpanag-iya sang pinakasuod nga **kroni** ni Rodrigo Duterte nga si **Dennis Uy**.

JACOB BLAKE

Isa ka lalaki nga **Black ginluthang** malala nga napilasan sang **mga pulis** sa Wisconsin, USA sang Agosto 23. Siya ang pinakaulihi nga biktima nga Black sang rasismo kag brutalidad sang pulis nga nagbun-ag sang kahublagan **Black Lives Matter**.

62

Internasyunal nga organisasyon

nagsumiter sang gintingub nga pahayag sa United Nations Human Rights Council sang Agosto 27 para manawagan sa paghimo sang independyente nga pagpangusisa sa tawhanon nga kinamatarung sa Pilipinas. nga kinamatarung sa Pilipinas.

Wala naagum nga hustisya para sa mga *desaparecido*

Kada Agosto 30, ginadumdom sa bilog nga kalibutan ang Pangkalibutanon nga Adlaw sang Mga Desaparecido agud dumdomon kag ipakig-away ang hustisya para sa linibo nga biktima sang pwersado nga pagdukot sa mga sibilyan kag sikreto nga pagkulong kag pagpatay sa ila sang mga reaksyunaryong estado.

Sa Pilipinas, lakip sa mga nabiktima sini si Elena Tijamo, isa ka mamumugon pangkauswagan sa Central Visayas nga gindukot sang mga ahente sang rehimeng Duterte sa Bantayan, Cebu sang Hunyo 13.

Gindumdom man sang ila mga kapamilya kag tagasuporta ang Manobo nga mga mangunguma nga sanday Maki Bail kag David Mogul nga katapo sang Kesasabanay Dulangan Manobo nga gindukot sa Barangay Marques, Esperanza, Sultan Kudarat. Amo man si Imelda Hayahay, isa ka lider-mangunguma nga pwersado nga ginkuha sang mga suldado halin sa iya nga balay sa Mabini, Compostela Valley. Halin sadto wala na siya nakita sang iya nga pamilya.

Duha ka tuig na ang nakalipas halin sang ulihi nga nakita sanday Lora Manipis kag Jeruel Domingo. Gindukot sila sang mga ahente sang estado samtang nagabyahe sa Kabacan, North Cotabato sang Pebrero 2018. Si Manipis konsultant sang National Democratic Front-Far Southern Mindanao kag ang bana niya nga si Domingo isa ka Pulang hangaway nga naghulag sa Sarangani kag South Cotabato.

Ang mga nasambit upod sa 13 nga gindukot kag wala ginpatuhaw sang subong nga rehimen. Katunga sang mga *desaparecido* sa panahon ni Rodrigo Duterte naghalin sa mga mangunguma kag mga Lumad. Pagkapungko sa pwesto sang 2016, duha ka mangunguma nga Lumad ang gindakop sang mga ahente sang estado kag gwardya sang kumpanya nga mina sang Nobyembre 2016.

Kabahin sang pwersado nga pagdukot ang pagbalibad sang mga ara sa poder nga may ihibalo sila sa pagkadula sang biktima, sa katuyuan nga dingutan sila sang nagakadapat nga mga proseso kag kinamatarung. Ang paglapas nga ini ginhimo kadungan

sang mas masangkad nga atake sa mga sibilyan kag ila nga mga komunidad ginakabig nga krimen batuk sa sangkatawhan. Sa Pilipinas, malaba ang listahan sang mga *desaparecido* sang reaksyunaryong estado, halin pa sa panahon sang diktaduryang Marcos tubtob sa rehimen ni Rodrigo Duterte. Suno sa listahan sang Desaparecidos kag Karapatan, may ara na nga 1,890 *desaparecido* halin sa panahon sang diktaduryang US-Marcos tubtob sa subong.

Pinakauna nga nalista sang biktima sang pwersado nga pagkadula si Charlie del Rosario, isa ka manunudlo sa daan nga Philippine College of Commerce (subong amo ang Polytechnic University of the Philippines) kag isa sa mga tagapundar sang Kabataang Makabayan. Ulihi nga nakita si del Rosario sang Marso 19, 1971. Upod siya sa mga nagkabit sadto sang mga poster sang dakpon siya sang mga ahente sang rehimeng Marcos.

Narekord ang halos 43% sang pwersado nga pagkadula sa idalom sang rehimeng Corazon Aquino, samtang ginapostura ang kaugalingon bilang nagtapos sa diktadurya ni

Marcos. Nag-alagwa sa idalom sang rehimen ang mga grupo nga vigilante pareho sang “Alsa Masa” nga ginsulsulan kag gintukod sang Armed Forces of the Philippines. Ang mga grupo nga ini ang responsable sa pwersado nga pagkadula sang mga aktibista kag tagasakdag sang tawhanon nga kinamatarung.

Sa idalom sang rehimeng US-Arroyo, nalista ang pinakadamo nga numero sang *desaparecido* nga konsultant sang NDFP. Sa panahon nga gintapos sang rehimen ang sugilanon pangkalinungan, 11 sang konsultant kag ila nga mga upod kag kapamilya ang gindukot kag wala na gintuhaw. Lakip diri ang mag-amay nga Rogelio kag Gabriel Calubad, ang mag-asawa nga Prudencio Calubid kag Celina Palma, ila nga hinablos nga si Gloria Soco, kag ang upisyal sang PKP nga si Leo Velasco. Sa pagpamuno sang berdugo nga heneral ni Arroyo nga si Jovito Palparan, natabo man sa mga panahon nga ini ang sunud-sunod nga pagdukot kag pagkadula sang mga aktibista sa Central Luzon pareho sang mga estudyante sang University of the Philippines nga sanday Sherilyn Cadapan kag Karen Empeño, kag ang anak sang isa ka betereño nga peryodista nga si Jonas Burgos.

Tubtob subong, tanan sila ginapangita sang ila nga mga kapamilya kag ginadingutan sang hustisya. **AB**

Kapintas sang AFP sa mga Aeta sa Zambales

NAPILITAN NGA MAGBAKWIT ang 190 pamilya nga Aeta pakadto sa Barangay Aglao sa San Marcelino, Zambales sang Agosto 21 pagkatapos bombahon sang militar gamit ang apat nga helikopter ang ila komunidad sa Barangay Buhawen. Kadam-an sa mga bakwit mga bata.

Siyam nga residente, lakip ang apat nga menor de edad, ang ilegal nga ginkulong sang mga suldado sang 703rd IBde sa akusasyon nga myembro sila sang Bagong Hukbong Bayan. Sanday Witi Ramos, Jepoy Ramos, kag Nalin Ramos ginaresto kag gintortyur. Sa sobra nga kapintas, ginpwersa sang mga suldado si Nalin Ramos nga magkaon sang tae.

Ginguba sang pagpamomba ang mga ulumhan kag mga lugar nga ginapangayaman sang mga Aeta. Gin-ihaw kag ginpangkaon man sang mga suldado ang mga ginsagod nga kasapatan sang mga tumandok.

Ginahawanan sang mga suldado ang dalan para liwat nga makaope-reyt ang apat nga higante nga mga kumpanya sa mina nga ginsuspendir sang 2017 bangud sa grabe nga kahalitan sa kapalibutan.

Lokal nga industriya sa parmasyutika, dominado sang dumuluong nga mga kumpanya

Ginhayag sang pandemya nga Covid-19 ang kawad-on sang ikasarang sang Pilipinas para sa pagpanalawsaw kag pagmanupaktura sang importante nga bulong kag bakuna. Sa pahayag mismo sang Department of Science and Technology sang Agosto, wala sang pasilidad ang Pilipinas para sa pagpanalawsaw sang bakuna batuk sa Covid-19. Antes ang pandemya, wala man sang kumpanya, lokal o dumuluong, ang nakamanupaktura sang anuman nga bakuna sa sulod sang pungsod. Sa subong, tubtob sa pagpakete lang sang mga bakuna sa mga *vial* para sa indibidwal nga gamit (“fill and finish”) ang kahandaan sang mga lokal nga kumpanya.

Pareho sang iban nga sektor sang industriya sang Pilipinas, dominado sang dumuluong nga mga kumpanya ang sektor sang parmasyutika sa Pilipinas. Sa isa ka report sang 2014, 75% sang lokal nga merkado para sa mga bulong kag gamit medikal uyat sang Pfizer (US), Glaxo-SmithKline o GSK (UK), Boehringer (Germany), Sanofi (France), Abbot (US), Novartis (Switzerland), Johnson&Johnson (US), Roche (Switzerland), Merck (US) kag Bayer (Germany).

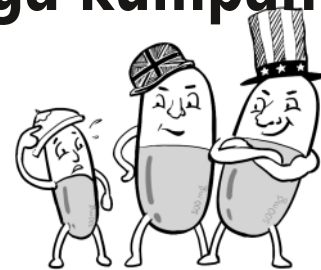
Maluwas sa GSK, wala sang lokal nga produksyon ang mga ini sa pungsod. Ang iban nga dumuluong nga kumpanya, pareho sang Pfizer kag Wyeth, may ara nga kontrata sa pagmanupaktura sa Interphil Laboratories, isa ka subsidyaryo sang Manchester Holdings (US) kag kabahin sang Zuellig Group of Companies (Switzerland). Uyat sang kumpanya nga ini ang pagproseso, pagmarka kag pagpakete (ginatawag nga *toll manufacturing*) sang mga bulong kag indi-bulong nga produkto sang pinakadaku nga 16 nga dumuluong nga kumpanya para sa lokal nga merkado kag iban nga pungsod sa Asia. Sangkatlo sang lokal nga suplay sang mga dumuluong nga bulong ginaproseso sang planta sini sa Canlubang, Laguna.

Apat lang sa pinakadaku nga kumpanya sa parmasyutika ang matawag nga lokal o may lokal nga produksyon. Isa sini lokal nga subsidyaryo sang isa ka kumpanya nga US kag ang tatlo pa ginapanag-iyahan sang lokal nga burgesya-kumprador.

Sandig sa mga datos sang 2014,

ginatantya nga may ara nga 65 lokal nga kumpanya nga parmasyutikal ang may angut sa *toll manufacturing*. Halos tanan nga materyal nga ginagamit sang mga ini (95%) ginaport sa pila ka pungsod nga nagaprodyus sang basehan nga sangkap kag kemikal. Masami, ang mga kumpanya nga ini kasarangan ang kadakuon kag ginapanag-iyahan sang lokal nga mga pamilya. Mga halimbawa sini ang AM-Europharma, AD Drugstel, Euro-med, Lloyd Laboratories, Hizon Laboratories, Swiss Pharma, Ace Pharmaceuticals kag Allied.

Sang 2014 man, duha lang sa mga lokal nga kumpanya sa parmasyutika, ang Unilab kag Pascual Laboratories, ang nagmanupaktura sang kaugalingon nga bulong. Nakatuon ang Unilab sa pagmiksila kag pagpakete sang mga bulong nga kadaman *generic* (mga bulong nga madugay na sa merkado o ang indi

na sakop sang *patent* o eksklusibo nga pagpanag-iyahan sang isa ka kumpanya ang pormula) gamit ang ginaport nga hilaw nga mga materyales. Halimbawa sa mga materyales nga ini ang *paracetamol*, ang basehan nga sangkap (ginatawag nga *active pharmaceutical ingredient* o API) sang Bioflu, Tuseran kag Skelan, nga pangunahon ginaport sang India kag China. Ang Pascual Laboratories naman nagamanupaktura para sa mga bitamina kag bulong nga herbal halin sa kaugalingon nga ulumhan sa Nueva Ecija.

Bisan pa man, mas daku gihapon ang produksyon sang mga ini ang nakatuon sa pagmanupaktura para sa may marka nga mga bulong, partikular sang bag-o nga mga *antibiotic* kag *steroids*. May ara 6,000 mamumugon nga nagatrabaho sa lima ka daku nga pabrika sang Unilab, duha sini nakapokus sa *toll manufacturing*. Ginapanag-iyahan ang kumpanya sang lokal nga burgesya-kumprador nga pamilya Campos. Limitado sa pila ka pungsod kag kum-

"Lokal...", sundan sa pahina 10

Abot-langit nga presyo sang dumuluong nga mga bulong

MAS MADAMO ANG himo sang mga dumuluong nga kumpanya sa tanan nga kategorya sang bulong (*antibiotic*, kontra-altapresyon, kontra-kanser kag iban pa) kumprador sa mga lokal nga kumpanya. Sa pangkabilugan, ginabaligya ang mga ini sang 30%-80% nga mas mahal sa mga *generic* nga bulong.

Dugang sa tuman kataas na nga presyo ang 25%-45% nga dugang sang lokal kag dumuluong nga distribyutor para sa mga bulong nga may orihinal nga marka kag halos 60% sa mga *generic* nga may marka (*branded generic*). Resulta sini ang halos isa ka libo ka pilo nga mas mataas nga presyo sang bulong sa Pilipinas, kumprador sa iban nga pungsod sa Asia.

Halimbawa sini ang isa ka bote sang 150mg nga 100 tabletas sang Zantac (bulong sa ulser) sang GSK nga nagabalor sang \$95 sa Pilipinas samtang \$3 lang ini sa India.

Monopolisado man sang mga dumuluong ang mga *diagnostic agent* (mga bulong kag kemikal nga pangbulig sa pagtumod sang balatian).

Lider-Lumad, ginpatay sa North Cotabato

Brutal nga ginpatay si Bae Imelda Ansabo, 50, sang ginadudahan nga mga myembro sang paramilitar nga Bagani kag Black Fighters sa Barangay Mahongkog, Magpet, North Cotabato sang Agosto 23, alas-2 sang hapon.

Pakadto sa iya nga ulumhan si Ansabo upod ang iya nagabusong nga anak sang ambuson siya sang mga kriminal. Pagkatapos nga tiruhon sa likod ginlabo ang biktima. Kilala nga lider-Manobo si Ansabo nga malig-on nga nagbato sa pagpandambong kag iligal nga pagtroso sa ila nga aneutral nga duta. Sang Agosto 17, gin-aresto sang mga pulis kag suldado sang 72nd IB si Gloria Lanutan, 62, sa pareho nga ban-

wa. Gin-akusar siya nga may angut sa Bagong Hukbong Bayan kag gintamnan sang ebidensya nga bomba antes ginpasakaan sang gin-imbento nga kaso kag ginkulong.

Lapnagon man sa isla sang Negros ang iligal nga pagpang-aresto sa mga sibilyan bangud sa akusasyon nga myembro sang BHB. Sa Negros Oriental, duha ka sibilyan nga residente sang Guihulngan City ang biktima sang 62nd IB sang Agosto 24. Sa

Negros Occidental, apat ka mangu-nguma ang gin-akusar sang 94th IB nga katapo sang BHB pagkatapos palukpan ang ila nga mga balay kag ginkawatan sadtong Agosto 26 sa Barangay Carabalan, Himamaylan City.

Militarisado man ang Mountain Province. Lima ka barangay sa Sagada, duha sa Bauko, kag tatlo sa Bontoc ang okupado sang mga suldado sang 54th IB halin sang Oktubre 2019. Nagtukod man sang kampo sa dulunan sang Sagada kag Besao. Sige-sige man ang mga operasyong kombat sa mga lugar nga ginsambit.

AB

Pagpangpresyur sa mga lider-masa, sunod-sunod

GIN-ARESTO SANG GINTINGUB nga mga pwersa sang pulis kag militar si Nelsy Rodriguez, tagapangulo sang Bagong Alyansang Makabayan (Bayan)-Camarines Sur sa sulod sang upisina sang grupo sa Bagumbayan, Naga City sang gab-i sang Septyembre 6.

Nagpakilala nga mamumugon sa ikaayong lawas sang barangay ang isa ka ahente nga babae para makasulod sa upisina. Gindsundan siya sang walo nga nakasibilyan nga pulis nga nagplastar sang mandamyento de aresto sa himu-himo nga kaso sang pagpatay. Gindala si Rodriguez sa banwa sang Labo para iatubang sa korte. Ikatlo na siya sa mga lider-masa sang Bicol nga indi matarung nga gin-aresto.

Sa Panay, himu-himo nga kaso man sang kaso nga pagpatay kag napaslawan nga pagpatay ang ginpasaka kay Elmer Forro, pangkabilugan nga sekretaryo sang Bayan-Panay sang Septyembre 5. Pilit nga ginapagwa sang militar nga may kaangtanan siya sa isa ka ambus sang Pulang hangaway sa mga tropa sang 301st IBde sang Abril 7 sa Lambunao, Iloilo.

Samtang, ginpasakaan sang Kadamay sang kaso nga pagpangawat kag *gross misconduct* sang Agosto 28 ang hepe sang PNP-Central Luzon kag 11 pa nga pulis sa Pandi, Bulacan. Kaangut ini sang arbitraryo nga pagpangumpiska sang mga pulis sa dyaryong *Pinoy Weekly* sa upisina sang Kadamay sa Pandi sang Hulyo. Antes ini, nagkadto ang mga myembro sang grupo sa Quezon City Hall para ipaabot ang ila nga mga reklamo sa idalom sang *lockdown*.

Ayuda, pagpataas presyo sang kopra, ginpanawagan

NAGPROTESTA ANG GINATOS NGA manugniyog sa atubang sang Philippine Coconut Authority sa Legazpi City, Albay sang Agosto 20 para magpanawagan sang dayalogo, ayuda, pagpataas presyo sang kopra, kag gilayon nga pagbalik sa ila sang pondo nga *coco levy*.

Gindungan ang protesta sa ika-47 tuig sang Presidential Decree 27 nga nagpapanaog sang koleksyon sang pondo sang *coco levy* sa mga manugniyog. Ginatantya nga magalab-ot ini sa ₱76-100 bilyon.

"Lokal..." halin sa pahina 9

panya ang pagmanupaktura kag pagproseso sang mga API nga ginagamit sa nagkailainlain nga klase sang bulong. Lakip sa pinakadaku ang mga multinasyunal nga kumpanya sang US kag Europe, kag mga kumpanya sa India kag China.

Ang iban nga lokal nga kumpanya sa parmasyutika limitado sa pagpakete, distribusyon kag pagbaligya. Halimbawa sini ang Natrapharm, Medhaus Pharma, GX International, Prohealth Pharma kag Cathay Drug.

Nagaagi sa Zuellig Pharma (kasosyo sang Interphil Laboratories) ang distribusyon sa mayorya (85%) sang mga bulong kag indi bulong nga produkto sang mga dumuluong nga kumpanya nga parmasyutikal. Nakuripon naman sang Mercury Drugstore sang pamilya Que ang 60% sang *pag-retail* sang mga ini, masunod ang mas gamay nga botika pareho sang The Generics Drugstore sang mga Ayala, mga Botika ng Bayan sang gubyerno kag mga ospital.

Sang 2014, may rehistrado nga 500 naganegosyo sang bulong, 700 naga-import kag 5,000 distributor sang bulong sa Pilipinas. Sang wala pa nagkapandemya, gintantya nga magadaku ang baligya sang mga kumpanya sa parmasyutika pakadto sa \$4.1 bilyon (₱205 bilyon) sa 2020, halin sa \$3.6 bilyon (₱180 bilyon) sang 2016. Wala pa diri ang ginatantya nga balor sa pagpabakuna sang populasyon sang Pilipinas kontra sa Covid-19 nga mahimo magalab-ot sa ₱110 bilyon.

AB